

**РТС** ИЗДАВАШТВО

ЗА ИЗДАВАЧА  
Драган Бујошевић  
генерални директор РТС-а

УРЕДНИК  
Драган Инђић

КОРИЦА  
Предраг М. Поповић

МИЛАН ТОМИЋ

*Кад мајла  
сакрије сенке*

РОМАН



1.

Тамни претећи облаци који су се надви-  
ли над градом и претворили дан у мрачно си-  
вило наговештавају јако невреме које само  
што није почело. Придржавајући шешир да  
га не одува јак ветар, погнута силуета свеште-  
ника убрза корак па склањајући се од олује,  
пожури у правцу цркве.

Још неколико пролазника, исто као и  
свештеник, погнути и спуштених глава у  
крагне капута ужурбано прођоше и изгубише  
се у тесним улицама, те трг закратко оста пот-  
пуно празан.

Оивичен раскошним платанима старим  
и више од двеста година, мали трг личи на  
остале тргове у овом делу Француске. Као и у

другим местима, ту су општина смештена у лепој кући из прошлог века, коју је власник при крају свог живота поклонио граду јер на његову несрећу није имао никога ко би је наследио. Није било ретко да град добије наслеђе а најчешћи разлог је тај што су деца умирала од болести и епидемија или су нестајала у ратовима; тако су се породице гасиле и нестајале.

Централно место на тргу има мала црква. Ту се сваке недеље скупљају људи на јутарњој миси, моле се богу за себе и за своје, чврсто верујући у свевишњег и у речи молитве, као што сиромаш верује да неће заувек бити сиромаш, или богат да никада неће осиромашити. Звоник цркве је нов, саграђен од прилога верника, а звона се чују надалеко, па су због тога брзо постала понос малог градића.

Преко пута цркве, на другом крају трга је градска кафана, власништво неког Милка, како кажу, човека који се вратио из Америке где је зарадио велики новац па кафану купио од удовице која после изненадне смрти мужа није више желела да се бави кафанским пословима.

Неки тврде да Милко у ствари никада није ни био у Америци већ да је грешком осуђен и да је одлежао више година у затвору, па је држава морала да му исплати одштету. Он је дошао овде и новац уложио у кафану, са намером да бар старост проживи мирно, окружен људима, да заувек заборави године самоће проведене у четири зида великог затвора.

Круже још неке друге приче, те да је ово, те да је оно, али је све то наравно остало непроверено. Такве приче служе да забаве људе и разбију монотонију малог града.

Власник кафане се никада није жалио, никада није одустајао, и никада није рекао, е сад ми је доста ваших прича, пакујем се и одлазим. Не, трпео је и слушао измишљотине о себи са осмехом на лицу, на крају су га сви прихватили па је постао део заједнице. Ето данас баш код њега у великој сали се скупио народ на свадби Мориса Стревинског, а то је њему исто као да му је неко од мештана шапнуо на уво, сада си наш, припадаш нашем граду.

На средини трга споменик војницима из Првог светског рата, стоји мирно окренут према општини, и као да га нимало није бри-

га за олују која се спрема, пркоси времену и влажној клими. Овде се много страдало па сваки градић на северу Француске има свој споменик са уписаним именима погинулих и несталих, колико да се не заборави.

На тргу су и куће богатијих људи, раскошније су и лепше од оних обичних по мањим улицама, припадају власницима околних рудника угља. Овде углавном сви живе од угља, и они богати и они сиромаси, угаљ им је све а они без њега ништа.

Олуја је све јача па се гране старог дрвећа помахнитало клате. Ветар често мења правац, витла и разбацује већ опало лишће. Крупне капи кише прошараше трг и споменик, а онда, као да се небо отвори, свали се пљусак.

Из кафане преко пута цркве на другом крају трга, чује се јака музика помешана звуцима ветра и кише. Улична лампа се као и гране дрвећа клати на ветру, па светлост оставља необичне сенке на кафанском зиду. Лампа стално жмирка и прети да се потпуно угаси.

Жута боја кафанске фасаде једва се распознаје, одавно је избледела, пуна је ожиљака као да су је гране, гоњене ветром бездушно



шибале, не само сада, већ увек кад крене да дува. Океан који овде зову Северно море није далеко, па је пут свим ветровима и олујама које долазе равницом са те стране слободан и отворен.

Прозоре на кафани захвати јак ветар. У страху да се стакла не полупају, нека жена ужурбанано их затвори. *Боже, боже... Зар данас, на дан свадбе, оволико невреме да нас снађе...* Рече она више за себе па настави: *Господе боже сјаси нас! Не слуји ово на добро.*

Старица затвори и последњи прозор, на брзину се прекрсти, терајући несрећу и лоше предсказање што даље од себе и свадбе, а онда се упути назад, према оркестру који посађен на подијум кафане неуморно свира.

Затвореном прозору по киши која пљушти притрчаше тројица до коже покислих дечака. Онај најкрупнији клекну у бару на све четири, друга двојица му се попеше на леђа. Две чупаве мокре главе се загледаше кроз прозор у салу кафане. Дечаци су из градића, школарци, таман стигли у оне године када се праве глупости и када се много не размишља о последицама. Важно је било ко ће већу глу-

пост да смисли, а кад им шала, често неукусна и опасна, успе, то их забавља и засмејава до суза. То их чини важним, као да се између себе такмиче ко ће већу лудорију да смисли, баш као и сада по овој киши која пљушти и која им уопште не смета да ураде оно што су наумили.

У кафани свадба, парови се врте у ритму музике, столови су препуни хране, једе се и наздравља, смех се разлеже на све стране. Овај део Француске насељен је Пољацима који су дошли да раде у рудницима угља. Дошли су прво мушкарци у пуној снази а онда и жене, затим и целе породице. Деца су се рађала, порасла је једна сасвим нова генерација, одмах иза ње и следећа. Радили су и ћутали, вадиле црни угаљ па касно увече испирали црна прљава лица, и тако сваки дан изнова. Они су се убрзо утопили у француско друштво, деца су добијала француска имена а задржавала пољска презимена. Лагано и неприметно постајали су Французи, али су и поред тога успели да задрже своју културу и традицију. У срцу и души су остали оно што су увек и били, Пољаци.

Управо зато сада изгледа као да се свадба Мориса Стревинског дешава негде у Пољској а не у малом француском градићу и у кафани код Милка, који неуморно иде од једног до другог и чашћава пићем, срећан што је свадба баш ту у његовој кафани, а не на неком другом месту.

Дечаци на киши, сакривени мраком и олујом, упорно гледају у салу, погледима некога траже.

✱

За једним од столова усамљен седи Антоан Стревински, младић у најлепшим годинама, иначе професор француског језика и песник у слободно време, образован, поштован и омиљен становник градића. Он је лепог правилног лица и светле косе. Седи спуштеног погледа, безвољан, као да га свадба која око њега трешти уопште не занима. Изгледа као да га је неко посадио ту на столицу да се мучи и стрпљиво чека да све ово што пре прође, па да се врати у своју собу и настави да самује и пати за женом коју је много волео, која га је оставила и отишла чак на југ Француске

да тамо почне нови живот. Милко приђе и понуди му пиће. *Узми, ја часћим ову ширу...* Рече власник кафане. *Не хвала, већ сам њо-ио...* Одговори Антоан љубазно и окрену главу на другу страну у правцу прозора.

Примети дечаке јер лампа која се клати на ветру на тренутке им осветљава покисла лица. Они погледом и даље траже некога. Антоан се окрену и загледа у лица око себе. Између парова који се врте угледа Мориса, свог старијег брата, он је крупан мушкарац, помало незграпне грађе и кошчатих шака, коса му је као и Антоану светла. У тамном је свечаном оделу које му је, рекло би се, за број мање, па га стеже и смета да се размлати рукама онако како он то воли док прича.

Ваљда то што се Морис данас жени, не дозвољава Антоану да устане и оде из ове галаме коју све теже подноси. Морис би се страшно увредио, пролете Антоану кроз главу, то се у породици не ради, једном се рођени брат жени. А и шта би други рекли, ово је мали град, сигурно би га оговарали а он то себи не може да дозволи, ипак је он у просвети а то значи близак и деци коју учи и родитељима.

Поред Мориса жена у венчаници, сличних година као и младожења, он јој даје вино из своје чаше, смеју се, срећни су... *Живели, Живели...* Узвикују и заједно наздрављају гостима.

Однекуд се појави градски фотограф, елегантно обучен и са великим фотографским апаратом који му привезан за кожни каиш виси око врата. Рукама одгура неке што пред њим играју, па му заклањају младенце, диже апарат...

*Осмех молим...* Љубазно замоли брачни пар.

Морис загрли жену, насмејаше се и осташе тако укочених лица неко време. Апарат шкљоцну, јака лампа блица их заслепе.

Дебела баба широких кукова, у пољској народној ношњи догега до Антоана. У рукама држи велики послужавник препун разних шарених колача. *Узимај синко...* Гурну му све то под нос. Антоан заврте главом дајући баби до знања да не жели и при томе се безвољно насмеши.

Баба му се унесе у лице... *Шћа је с ѿобом деѿе, како си блед и мршав, једеш ли ѿи не-ишћо...* *Ајде узимај, немој да ме љућииш, ово сам ја месила.*

Приморан, Антоан узео колач, баба му гурну још један у руке, па настави са послужавником да се пробија кроз сватове. Антоан без апетита спусти колаче испред себе на сто. Баба се нагло окрену, колико да провери да ли је почео да једе, он дохвати колаче са стола, поново јој се насмеши. Баба нестала у маси веселих гостију. Антоан сакри колаче испод стола, спусти их на столицу.

Нико на свадби не зна колико је њему тешко, колико пати и колико је волео ту жену, па сада остављен, не може од бола ни ваздух да удахне пуним плућима а камоли да једе и гута гомилу хране коју му стално неко потура под нос. Све што му донесу, Антоан крије и гура где стигне. Не жели другима да прича и објашњава да га боли душа, јер ако почне о томе сигурно ће га питати где га то тачно боли. Било шта да каже нико га неће разумети, јер до сада нико и није утврдио где је тачно душа у човеку, на левој или десној страни груди, доле код стомака иза пупка или ту испод грла. Не, немогуће је јер свако има своју душу и свакога боли другачије, зато он ћути и стр-

пљиво чека да свадба Мориса прође и да се склони од народа и ове галаме.

Онај дечак што клечи, и на коме стоје друга двојица, стење, онако покисао до голе коже добаци кроз зубе: *Журиџе, не моју више... видџиџе ли ја... удавићу се у овој бари...*

Антоан поново погледа дечаке на прозору. Један од њих на силу, гурајући свом снагом отвори прозор, диже праћку, облизну се, закачи савијену жицу, пољуби је, растеже ластиш, дуго нишани. Антоан погледом потражи жртву на другој страни сале, а онда закључи да је пројектил намењен директору школе. Здепасти бркати дебелко што много личи на друга Стаљина јаукну, скочи са столице, ухвати се за потиљак, трља га, гледа око себе али не схвата шта се десило.

Дечаци скочише са леђа онога што клечи, па се онако покисли разбежаше. Дебелуца што су на њему стајали једва се подиже. *Чекажџе ме...* Викну па што брже може потрча за другарима који уз гласни смех одјурише по киши тргом, и несташе у мраку.

У кафани оркестар поче нови валцер. Морис испи чашу, подиже се, повуче жену,

без речи заиграше, весело и насмејано. И други парови им се придружише, врте се у ритму. Младенцима поново приђе фотограф, дубоко се поклони, вештим покретом пребаци апарат на леђа па се задовољан обрати млади: *Моју ли да замолим за овај њлес?* Морис се са наклоном до земље повуче. *Захваљујем...* Рече му фотограф. Морис остави младу фотографу који је заправо њен брат, па ако их неко мало боље загледа док насмејани играју закључиће да толико личе као да су близанци.

Морис угледа Антоана како замишљен седи за столом. Крену на ту страну, дохвати столицу, спусти се и седе на колаче које је Антоан ту сакрио од досадне бабе, а онда нагло скочи, па се загледа у умазане панталоне. *Који идиоти сѣлави ово... срање... на сѣолицу... Ја...* Одговори Антоан.

*Ти, ња ко још љура колаче њод сѣо, њољедај на шѣа ми сада личе њанићалоне. Ко да сам се...* Дохвати салвету са стола, те навали да брише умазане панталоне сав увређен и очигледно љут. Одело за свадбу је изнајмио и сада ће га коштати сигурно скупље јер флеку на панталонама не може потпуно да скине. Дуго је